

УДК:336.71

НЕТУДИХАТА К.Л., к.е.н., доцент,
ЦИПЛІЦЬКА О.О., к.е.н., доцент, Миколаївський державний
гуманітарний університет ім. П. Могили

СТАНОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ

В роботі розкрито основні особливості та тенденції проникнення іноземного капіталу в банківський сектор країни. Результати дослідження можуть бути використані при формуванні Національної програми захисту і розвитку конкуренції в банківському секторі України.

In work it is opened the basic features and tendencies of penetration of the foreign capital in bank sector of the country. Results of research can be used at formation of the National program of protection and development of a competition in bank sector of Ukraine.

Вступ. Однією з сучасних тенденцій інтеграції банківських систем світу є зростання частки іноземного капіталу в загальній структурі капіталу, що загострює проблему конкурентоспроможності вітчизняних комерційних банків, перспективи розвитку банківського сектора в цілому в умовах збільшення кількості банків з іноземним капіталом. Постає проблема дослідження процесу проникнення іноземного капіталу в банківський сектор України та законодавчого регулювання доступу або обмеження даних інвестицій.

Дослідженню питань присутності іноземного банківського капіталу присвячено праці вітчизняних економістів, зокрема Бутейка О., Геєця В., Савлука М., Соскіна О., Сугоняка О., Шелудько Н. та ін.

II. Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення основних тенденцій проникнення іноземного капіталу в банківський сектор України, обґрунтування системи переваг та недоліків даного процесу. У роботі використано наступні методи дослідження: діалектичний, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, аналітичних порівнянь, аналізу і синтезу. Основним джерелом інформації були матеріали Національного банку України.

III. Результати. Аналіз статистичних даних НБУ засвідчив, що існує тенденція до зменшення загальної кількості банків на фоні зростання

числа банків з іноземним капіталом. Так, протягом 1994-2006 рр. число зареєстрованих банків скоротилося з 228 до 193, а банків з іноземним капіталом – зросло з 12 до 35, в результаті чого частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків в 2006 році становила 38 % порівняно з 2,3 % в 1994 р. Такі процеси є закономірними в умовах концентрації капіталів і процесів злиття та поглинання банків, характерних для сучасного розвитку міжнародного банківського бізнесу.

Розглянемо більш детально діяльність банків зі стовідсотковим іноземним капіталом на теренах України. За даними Нацбанку, станом на 1.01.2007 р. в Україні зареєстровано 13 банків, капітал яких повністю сформовано за рахунок іноземних власників. До них відносять Каліон банк Україна (до 2004 року – Креді-Ліоне Україна), ОТП Банк (до 2006 року – Райффайзенбанк Україна (РБУ), Інг Банк Україна, Сітібанк (Україна), ХФБ Україна, Прокредит Банк, “Внешторгбанк” (Росія), Фінансбанк та ряд інших установ. Вони є дочірніми банками провідних світових банківських груп (Citi Group (США), ОТП Group (Угорщина), Credit Agricole S.A. (Франція), ING Group (Голландія), HVB (Німеччина), “Внешторгбанк”, “Сбербанк” (Росія).

Стратегії розвитку банків з національним та іноземним капіталом суттєво відрізняються. Так, іноземні банки з початку ведення бізнесу в

Україні займалися переважно обслуговуванням корпоративних клієнтів, компаній походженням з країн розташування материнських банків, їхніх партнерів, фірм, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, підприємств-експортерів. Порівняно з вітчизняними банками їх відрізняють надійність, висока репутація, кредитний рейтинг на рівні AAA, широкий асортимент банківських послуг, якість обслуговування, можливість надання “довгих” кредитів під низькі відсотки, що пояснюється залученням ресурсів материнських банків.

Донедавна банки з іноземним капіталом не були зацікавлені у розвитку роздрібного бізнесу, пояснюючи це виникненням значних витрат у зв'язку з розширенням філіальної мережі. Проте зі стабілізацією економічної ситуації і розвитком банківської системи іноземні банки почали активніше займатися рітейлом, обслуговуванням українських компаній, створенням розгалуженої мережі філій та доповнили свій бізнес обслуговуванням фізичних осіб. Особливих успіхів у цьому напрямі було досягнуто Райффайзенбанком Україна, якому вдалося протягом 2001-2006 років розвинути широку мережу філій та відділень по країні. Для інших банків кредитування іноземних підприємств, малого та середнього бізнесу, VIP-клієнтів залишається основною статтею доходів.

Аналізуючи діяльність банків зі 100%-м капіталом, можна дійти висновку, що вплив іноземного капіталу в Україні останнім часом посилюється, проте його не можна оцінити як значний. Частка капіталу цих банків у сукупному статутному капіталі знаходиться на рівні 7-8 %, що є відносно низьким показником. Більшість банків належать до другої і третьої груп за чистими активами (виняток – ОТП Банк), тобто є середніми за розміром банками. Вони залишаються малоприбутковими, оскільки порівняно з їхніми материнськими банками обсяг здійснюваних операцій незначний. Переважна маса

дохідних активів представлена кредитами, лише в сегменті корпоративного обслуговування клієнтів вони можуть складати серйозну конкуренцію вітчизняним банкам завдяки наявним перевагам. Саме кредитний ринок та інфраструктурне обслуговування є основними складовими діяльності банків-нерезидентів в Україні. В майбутньому можливий вихід цих банків на ринок споживчого та іпотечного кредитування, проте на даному етапі вони не виявляють інтересу до них [1, с. 10].

Для більш глибокого дослідження діяльності банків зі 100 %-м іноземним капіталом здійснено порівняльний аналіз фінансових показників цих банків та банків з національним капіталом.

Вибірку складають 2 групи банків: до першої потрапили 5 дочірніх іноземних банків (ОТП Банк, ІНГ Банк Україна, Сітібанк (Україна), ХФБ Банк Україна і Каліон Банк Україна); до другої – 5 банків, засновниками яких є вітчизняні інвестори (Промінвестбанк, Приватбанк, Брок-бізнесбанк, Надра і Фінанси та кредит). Більшість банків з другої групи входять до числа найбільших по Україні за розміром чистих активів.

Аналіз діяльності банків ґрунтується на дослідженні динаміки трьох показників, які відображають важливі напрями банківського бізнесу: обсяг наданих кредитів, залучених депозитів та розмір чистого прибутку¹. Результати дослідження з певною ймовірністю можна перенести на всю сукупність даних, тобто зробити висновки щодо впливу банків зі 100 %-м капіталом на функціонування їхніх вітчизняних конкурентів.

Пріоритетним напрямом діяльності для зарубіжних банків в Україні залишається корпоративне обслуговування, зокрема кредитування. Для більшості з них кредитно-інвестиційний портфель складає більш як 80 % активів, що свідчить про вузьку спеціалізацію банків. У табл. 1 наведено дані з обсягів кредитів, виданих протягом 2001-2006 років.

Таблиця 1

Обсяг кредитів, наданих окремими банками України, млн. грн.

Банки	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Банки з іноземним капіталом						
ОТП Банк	816,1	1222,2	2251,7	3429,9	6018,4	9801,2
ІНГ Банк Україна	273,6	605,8	855,9	926,7	1313,1	1966,3
Сітібанк (Україна)	369,0	764,9	736,0	694,3	880,0	1688,4
ХФБ Банк Україна	Н.д.	305,6	416,3	683,1	1105,2	2079,5
Каліон Банк Україна	295,9	255,4	295,7	399,1	715,6	1541,8
Сума за рік по групі	1754,7	3153,9	4555,7	6133,1	10032,3	17077,2
Банки з національним капіталом						
Промінвестбанк	2880,0	4479,3	5341,7	7891,6	11308,1	14494,0
Приватбанк	3351,9	5087,1	7288,1	9819,3	16095,9	28767,5

¹ Усі статистичні дані, що використовуються для дослідження, є співставними, оскільки виражені в єдиному гривневому еквіваленті.

Продовження табл. 1

Банки	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Брокбізнесбанк	580,8	732,6	1247,1	1808,9	2816,2	4581,1
Надра	783,3	1185,9	1773,3	2623,2	4298,3	7247,8
Фінанси та кредит	871,7	797,6	710,2	989,7	1892,2	3504,6
Сума за рік по групі	8467,8	12282,5	16360,3	23132,8	36410,6	58594,9
Всього за рік для двох груп банків	10222,4	15436,4	20915,9	29265,9	46442,9	75672,2

Порівняно з 2001 роком сума кредитів, наданих іноземними банками, збільшилася в 9 разів, а вітчизняними – лише в 6 разів. Проте в номінальному вираженні обсяг кредитування другою групою більш ніж втричі перевищує аналогічний показник для зарубіжних банків. Високі темпи нарощування кредитної бази демонструють такі банки, як ОТП Банк (у 12 разів), Надра (на 800 %) і Приватбанк (більше, ніж у 9 разів).

Розглядаючи сукупний кредитний портфель, можна відстежити позитивну тенденцію до загального збільшення обсягів кредитування. Отримання кредитів суб'єктами підприємницької діяльності, фізичними особами дає підстави стверджувати про пожвавлення економічного розвитку в країні, підвищення рівня доходів населення, наявність платоспроможного попиту на товари і послуги, який забезпечується кредитною масою.

Про посилення позицій банків зі стовідсотковим іноземним капіталом на кредитному ринку свідчить і зміна в структурі сукупного портфеля. Якщо в 2001 році частка кредитів, що припадала на вітчизняні банки, становила 83 %, то в 2002 році вона скоротилася до 80 %, а до 2006 році зменшилася ще на 3 пункти. Поясненням цьому є активний розвиток мікрокредитування, обслуговування корпоративних клієнтів іноземними банками, яке стрімко збільшувалося останніми роками в умовах стабільного розвитку банківської системи країни.

На основі аналізу кредитної діяльності двох груп банків зроблені такі висновки: 1) незважаючи на нижчі ставки кредитування, банки з іноземним капіталом надають менше кредитів, ніж вітчизняні банки, що пояснюється спеціалізацією на сегменті обслуговування корпоративних клієнтів, відсутністю розгалуженої філіальної мережі, відділень та представництв на “периферії”; 2) на даному етапі становлення іноземного капіталу в Україні банки-нерезиденти не виступають конкурентами для вітчизняних, оскільки охоплюють вузький спектр надання кредитних послуг, проте використання дешевих ресурсів материнських установ може стати важливим ціновим стимулом для розширення діяльності; 3) окрім цінових, іноземні банки можуть застосовувати нецінові фактори для збільшення напрямів кредитних вкладень: конкурентні переваги (високий кредитний рейтинг,

надійність, репутація у фінансових колах, стабільний розвиток материнського банку) у залученні нових клієнтів; використання реклами як ефективного маркетингового заходу для позиціонування позитивного образу банку на ринку кредитних послуг; просування різних маркетингових програм залежно від специфіки цільового сегмента; 4) в умовах загострення конкуренції між банками розвиток роздрібного сегмента кредитування є потенційно важливим як для банків з іноземним, так і національним капіталом. Високий рівень фінансової стійкості та доступ до ресурсів материнського банку характеризує банки зі 100%-м капіталом як серйозних гравців на ринку довгострокового, в першу чергу іпотечного кредитування; 5) напрямками розвитку кредитної діяльності банків з зарубіжними інвестиціями в Україні також можуть бути проектне фінансування, кредитування інноваційної діяльності, зокрема венчурні кредити, співробітництво з місцевими банками по наданню синдікованих кредитів тощо.

Порівняльний аналіз діяльності банків по групах здійснюється і в розрізі їхньої депозитної політики, для чого використовується показник обсягів залучених коштів (депозитів населення та юридичних осіб). Депозити відображають наявну в банку ресурсну базу, яка забезпечує його можливість надавати позики. Диференціація підходів до нарахування відсотків та широкий асортимент банківських продуктів, запропонований різним групам населення, корпоративним клієнтам, обумовлюють диверсифікацію джерел залучених коштів з різною вартістю.

Переїдемо безпосередньо до аналізу залучених депозитів по групах банків. З початку ведення діяльності в Україні для більшості банків зі 100%-м іноземним капіталом залучення коштів на депозити не виступало основним ресурсом для здійснення процесів кредитування через можливість залучення більш дешевих “довгих” грошей материнських банків або здійснюючи запозичення на європейських міжбанківських ринках. Тенденція до встановлення низьких порівняно з вітчизняними банками відсоткових ставок простежується і сьогодні, через що попит на цей вид послуг в іноземних банках з боку населення незначний.

Іншою причиною, за якої іноземні банки не виступають серйозними конкурентами для банків з національним капіталом, є переважне обслуго-

ування корпоративного сектора. Для партнерів іноземних банків (підприємств, що займаються зовнішньоекономічною діяльністю, іноземних компаній в Україні, VIP-клієнтів) головною є можливість довгострокового співробітництва з цими банками на взаємовигідних умовах. Проте отримання прибутку у вигляді відсотків за депозитом не становить для клієнтів важливої статті їхніх доходів; пріоритетним є отримання інших переваг у зв'язку з обслуговуванням в іноземному банку. Через зазначені причини обсяги коштів, залучених на депозит до іноземних

банків, є на порядок нижчими, ніж у вітчизняних банках.

Аналіз табличних даних свідчить, що протягом 2001-2006 років темпи зростання грошових внесків були вищими порівняно з аналогічним показником для кредитів. За досліджуваний період найбільше зріс ресурсний потенціал у ХФБ Банку Україна – більше, ніж в 30 разів, у Сітібанку (Україна) – в 17 разів, у банку Надра – майже в 12 разів, тобто в середньому відсоткове зростання для іноземних банків було швидшим, ніж у вітчизняних (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг депозитів, залучених окремими банками України, тис. грн.

Банки	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Банки з іноземним капіталом						
ОТП Банк	1142401	274681	750075	2088327	3450000	4381814
ІНГ Банк Україна	136229	248006	364506	762741	1713808	1280333
Сітібанк (Україна)	81419	214118	264156	381735	737216	1428930
ХФБ Банк Україна	*	35514	204754	363756	462066	1084579
Каліон Банк Україна	1144291	168733	287893	361679	443953	1067513
Сума за рік по групі	2504340	941052	1871384	3958238	6807043	9243169
Банки з національним капіталом						
Промінвестбанк	2841575	3958573	6341138	9065402	12747255	15382090
Приватбанк	2374392	4655104	7645551	11116560	16981724	24882090
Брокбізнесбанк	552621	779535	1636870	1897179	3400085	4269391
Надра	472292	704700	1562819	2082644	3411329	5646794
Фінанси та кредит	660715	737122	795423	1200880	2389304	3045443
Сума за рік по групі	6901595	10835034	17981801	25362665	38929697	53225808
Всього за рік для двох груп банків	9405935	11776086	19853185	29320903	45736740	62468977

* – дані відсутні

Проте, незважаючи на постійне й стрімке зростання, на рахунки в іноземних банках станом на кінець 2006 року було залучено майже в 6 разів менше коштів, ніж до банків з національним капіталом: сума по першій групі 9243169 тис. грн., по другій групі банків – 53225808 тис. грн. Таким чином, використання абсолютних показників є більш наочним та ефективним інструментом, за допомогою якого можна відстежити зміни номінальних величин в динаміці.

Що стосується сукупного портфеля депозитів, то структурний аналіз виявив зменшення питомої ваги депозитів банків з національним капіталом та відповідне її зростання для банків зі стовідсотковим іноземним капіталом.

В 2002 році відбулося істотне зростання (до 92 %) частки депозитів банків з національним капіталом, але до 2006 року вона зменшилася на 6,8 пункта. Збільшення обсягів депозитів, залучених зарубіжними банками, пояснюється рядом факторів, серед яких виділимо поживлення реального сектора економіки, скорочення

процентної маржі, світову тенденцію до подорожчання залучених коштів.

Незважаючи на наявні позитивні зміни у збільшенні обсягів зобов'язань, іноземні банки значно відстають від своїх конкурентів по нарощуванню свого ресурсного потенціалу. Прикладом цього є ОТП Банк – найбільший банк зі стовідсотковим іноземним капіталом в першій групі – за обсягом залучених депозитів він посідає лише 5-у позицію серед 10 досліджуваних банків. Для іноземних банків в цілому характерне обслуговування клієнтів в іноземних валютах, які вважаються вільно конвертованими (долар, євро). Посилення позицій гривні на національному ринку протягом останніх років призвело до зміни в структурі залучених коштів: населення, яке виступає активним учасником процесу накопичення грошей завдяки їх самозростання на банківських рахунках, віддає перевагу гривневим вкладам як більш привабливим порівняно з доларовими та депозитам в євро (за ними нараховують нижчі відсотки).

Таким чином, на момент дослідження банки зі стовідсотковим капіталом не виявляли значного інтересу до роздрібного ринку, що пов'язане з іншою пріоритетною спрямованістю цих банків – корпоративним сектором. Маючи потужну ресурсну базу та можливості залучення дешевих ресурсів у Європі, зарубіжні банки не бачать необхідності для масштабного виходу на ринок обслуговування фізичних осіб, на якому провідні позиції займають вітчизняні банки Приватбанк, Промінвестбанк, Надра та інші. На думку топ-менеджерів банків з іноземними інвестиціями, створення розгалуженої мережі філій та відділень по Україні спричинить значне зростання витрат, тому в разі переорієнтації діяльності цих банків на рітейл більш вигідним

для них буде придбання наявної мережі філій, а не створення або розширення власної [2, с. 53].

Отже, основними причинами, що пояснюють низьку активність дочірніх банків у формуванні ресурсного потенціалу, є висока вартість залучених в Україні коштів та витрати на створення та утримання філіальної мережі. Проте в майбутньому вони можуть скласти серйозну конкуренцію вітчизняним банкам у цьому сегменті, використовуючи досвід та капітал материнських банків.

Аналіз діяльності двох груп банків здійснюється і в розрізі порівняння отриманих ними прибутків, для чого розраховується показник чистого прибутку. В табл. 3. наведено дані з чистого прибутку по групах банків.

Таблиця 3

Обсяги чистого прибутку окремих банків України, тис. грн.

Банки	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Банки з іноземним капіталом						
ОТП Банк	2684	8157	4863	22942	83816	320284
ІНГ Банк Україна	9310	9867	13501	23422	50635	84903
Сітібанк (Україна)	21517	22357	18582	40663	47367	59919
ХФБ Банк Україна	*	3987	10129	16478	46898	58433
Каліон Банк Україна	3737	3989	11280	12306	26101	52148
Сума за рік по групі	39249	50359	58355	117815	254817	575687
Банки з національним капіталом						
Промінвестбанк	77898	78813	170543	122321	221199	222782
Приватбанк	97729	150789	160549	164842	475654	506208
Брокбізнесбанк	3323	5538	11190	12168	19009	60101
Надра	6323	12450	8860	24649	26419	186604
Фінанси та кредит	24404	8990	32512	34896	55129	81845
Сума за рік по групі	209677	256580	383654	358876	797410	1057540
Всього за рік для двох груп банків	248926	306939	442009	476691	1052227	1633227

* – дані відсутні

Аналіз даних доводить, що іноземні банки отримували більші обсяги чистого прибутку, ніж банки з національним капіталом (84903 тис. грн. прибутку Інг Банку Україна проти 60101 тис. грн. Брокбізнесбанку і 81845 тис. грн. Фінанси та кредит у 2006 році). Протягом 2001-2006 років сукупні обсяги прибутку по групі іноземних банків постійно зростали як в абсолютному, так і у відносному вираженні, хоча по окремих банках були отримані нижчі фінансові результати, ніж у попередні роки (ОТП Банк та Сітібанк (Україна) в 2003 році).

Вітчизняні банки демонструють циклічність у зміні темпів зростання розмірів прибутку: 122,37 % в 2002 році, уповільнення темпів зростання до 93,54 % в 2004 році, знову стрімке коливання до 222,20 % в 2005 році та відносне скорочення до 132,62 % в 2006 році.

Але в загальному підсумку по групах спостерігається кількарізове перевищення обся-

гів прибутку банків з національним капіталом (в 5,3 разу в 2001 році, в 6,6 разу в 2003 році і скорочення до 1,8 разу в 2006 році).

Малі обсяги прибутків, отриманих протягом періоду дослідження банками зі 100 %-вим іноземним капіталом, пояснюються різними стратегічними завданнями, що стоять перед банками. Для більшості з них пріоритетним є розширення кола клієнтів, які здійснюють обслуговування в банках, формування кредитного портфеля з мінімальним обсягом проблемних кредитів, для деяких – розширення мережі філій по регіонах країни, що спричиняє підвищення загальних адміністративних витрат і, як наслідок, скорочення прибутку. З усіх банків, що є дочірніми установами провідних банків світу, лише Сітібанк (Україна) визначає високий фінансовий результат як стратегічну мету, досягнення якої вимагає американська концепція ведення бізнесу (банк є “донькою” Citi Group,

США). Тому обсяги прибутків, отриманих Сіті-банком (Україна), в окремі роки були вищими, ніж у Брокбізнесбанку, банку Надра та навіть Приватбанку.

Нижче подані зведені результати за трьома показниками, за якими здійснювалася оцінка впливу іноземних банків на функціонування банків з національним капіталом (табл. 4).

Таблиця 4

Рейтинг українських банків за фінансовими показниками

Банки	Обсяг наданих кредитів, млн. грн.	Банки	Обсяг залучених коштів, млн. грн.	Банки	Розмір чистого прибутку, млн. грн.
Приватбанк	70409,7	Приватбанк	67655,4	Приватбанк	1555,8
Промінвестбанк	46394,6	Промінвестбанк	50336,0	Промінвестбанк	893,6
РБУ (ОТП Банк)	23539,4	Надра	13880,6	РБУ (ОТП Банк)	442,7
Надра	17911,8	Брокбізнесбанк	12535,7	Надра	265,3
Брокбізнесбанк	11766,8	РБУ (ОТП Банк)	12087,3	Фінанси та кредит	237,8
Фінанси та кредит	8765,9	Фінанси та кредит	8828,9	Сітібанк (Україна)	210,4
ІНГ Банк Україна	5941,5	ІНГ Банк Україна	4505,6	ІНГ Банк Україна	191,6
Сітібанк (Україна)	5132,8	Каліон Банк Україна	3474,1	ХФБ Банк Україна	135,9
ХФБ Банк Україна	4589,8	Сітібанк (Україна)	3107,6	Брокбізнесбанк	111,3
Каліон Банк Україна	3503,5	ХФБ Банк Україна	2150,7	Каліон Банк Україна	109,6

Позиції, які посідають іноземні банки в рейтингу, свідчать про незначний вплив, котрий справляють зарубіжні інвестиції в банківський сектор України на діяльність вітчизняних банків. Серед п'яти банків зі стовідсотковим іноземним капіталом лише Райффайзен Банк Україна (згодом ОТП Банк) посідає третє і четверте місця за обсягами кредитування, залучених коштів та розміру чистого прибутку, інші іноземні банки не виступають конкурентами для вітчизняних банків за цими фінансовими показниками.

Аналізуючи отримані дані, стає очевидним, що банки зі 100 %-м іноземним капіталом займають вузький сегмент на банківському ринку України, тому їхній вплив на діяльність банків з національним капіталом є малопомітним.

Протилежні результати може мати дослідження банків з частковим іноземним капіталом, кількість яких протягом останніх років зросла в 1,5 разу. Якщо в 2004 році їхня кількість складала 24 банки, то в 2006 – вже 35 установ. Це пояснюється тим, що український ринок банківських послуг є одним з найбільш динамічних у Східній Європі, а отже, і привабливим для іноземних інвесторів. На думку експертів, щорічні темпи зростання роздрібного банківського бізнесу становитимуть 34 %, ринок платіжних карток зростатиме на 38 % на рік, а обсяги іпотечного

кредитування збільшуватимуться на 56 % [3, с. 36].

З огляду на існуючу заборону на відкриття філій та низькі позиції, які посідають дочірні банки провідних фінансових груп світу, інвестори віддають перевагу купівлі повного пакета акцій (85-90 %) або портфельній участі в управлінні банком (10-20 %). Заснування дочірнього банку та створення філіальної мережі “з нуля” потребує високих витрат, малі та середні банки не представляють інтересу для західних інвесторів, а великі банки, що займаються роздрібним бізнесом, мають повну інформацію про клієнтів, що дає змогу їм більш адекватно оцінювати ризики (менший рівень асиметрії інформації). Іноземні банки прагнуть максимально використати перспективи розширення банківського ринку України та отримати конкурентні переваги завдяки місткості ринку, тому їхній пошук сконцентровано на великих банках з розгалуженою мережею філій та відділень по Україні.

Протягом 2004-2006 років продано акції групи банків (див. табл. 5). Найсуттєвішим був продаж двох великих системних банків² – Аваль та Укрсиббанку, за перший було отримано 1,028 млрд. дол. США. Після укладення угод частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків зросла з 22 до 38.

Таблиця 5

Придбання вітчизняних банків іноземними інвесторами

Рік	Банк	Покупець	Частка акцій, %
2004	Трансбанк	ТуранАлем (Казахстан)	9,99
2005	Ажіо	SEB Group (Швеція)	98,59
2005	Аваль	Raiffeisen International (Австрія)	93,5

² Угода про придбання 88,5 % акцій *Укрсоцбанку* італійським банком *Intesa Sanpaolo* була розірвана

Продовження табл. 5

Рік	Банк	Покупець	Частка акцій, %
2004	Трансбанк	ТуранАлем (Казахстан)	9,99
2005	Ажіо	SEB Group (Швеція)	98,59
2005	Аваль	Raiffeisen Interntional (Австрія)	93,5
2005	Укрсиббанк	BNP Paribas (Франція)	51
2005	Вабанк	TBIH Financial Services Groups (Нідерланди)	9,55
2005	Форум	Bank of New York (США)	10
2006	Мрія	“Внешторгбанк” (Росія)	98
2006	НРБ-Україна	“Сбербанк” (Росія)	100
2006	Мегабанк	Група портфельних інвесторів	20
2006	Індекс-банк	Credit Agricole S.A. (Франція)	98
2006	ВаБанк	TBIH Financial Services Groups (Нідерланди)	17,55

Джерело: [4, с. 6]

Підвищений інтерес до вітчизняних банків обумовлений також низьким рівнем їхньої капіталізації. Порівнюючи ціни на українські банки з ціновими трендами на купівлю банківських установ на ринках інших країн, що розвиваються, можна зробити висновок, що у випадку купівлі українських банків відношення ціни до капіталу було завищеним (звичайно, для нерозвинених ринків ціни придбання вдвічі-втричі вища за капітал банку). Індекс ціни продажу вітчизняних банків коливається в широкому діапазоні – від 1,7 у випадку продажу 98 % банку Мрія до 6,5 у випадку продажу 98 % Індекс-банку (для АППБ Аваль індекс ціни склав 3,9) [5, с. 82].

Завищений ціновий тренд на акції зазначених банків пояснюється високою привабливістю банківського сектора України та низькою маржею і вичерпаним потенціалом для розвитку в розвинутих країнах Європи. Тому інвестори, намагаючись закріпитися на внутрішньому ринку, переплачують на початковому етапі входження в ринок.

Збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі України супроводжується зростанням очікувань з боку споживачів фінансових послуг, оскільки з точки зору менеджменту та управління активами банки з іноземним капіталом мають ряд переваг: вони мають вищу ефективність діяльності порівняно з вітчизняними банками, забезпечені більш якісними активами, частка недохідних активів (дебіторська заборгованість, основні засоби, нематеріальні активи) в яких є незначною.

За прогнозами аналітиків, розширення присутності банків з іноземним капіталом в Україні спричинить зниження відсоткової ставки за споживчими та іпотечними кредитами, використовуючи “довгі” та дешеві кредитні ресурси, залучені в Європі

Проте на даному етапі обвал відсоткових ставок на кредитному ринку малоімовірний. “Іноземці” не збираються займатися демпінгом, маючи можливість отримувати до 30-40 % річних, кредитуючи фізичних осіб. Максимізація

прибутку завдяки високій маржі є основною складовою стратегії “зняття вершків”, яку сповідують більшість інвесторів. Слід також враховувати високі витрати, понесені при купівлі акцій вітчизняних банків, та тенденцію до подорожчання кредитних ресурсів на світових фінансових ринках. Зниження відсоткових ставок для завоювання ринку і розширення кола клієнтів у першу чергу позначиться на розмірі маржі материнського банку, яка також буде скорочуватися.

Аналізуючи діяльність банків з іноземним капіталом і зі стовідсотковим капіталом зокрема, не варто перебільшувати їхні можливості щодо встановлення цін на банківські послуги. Банківський ринок в Україні – ринок вільної конкуренції, на якому діють більш 190 продавців, тому їхній вплив на рівень цін досить обмежений.

Лібералізація доступу іноземного капіталу в Україну має різні наслідки для споживачів банківських продуктів, вітчизняних комерційних банків та банківського сектора країни в цілому. Серед позитивних моментів можна виділити такі: більш швидке та ефективне впровадження передових методів банківської діяльності; підвищення якості кредитного аналізу, в тому числі завдяки впровадженню скорингових систем (система автоматизованої оцінки платоспроможності клієнта), нових методик управління кредитним та валютним ризиками; зростання обсягу кредитних ресурсів та посилення стабільності їхніх джерел; розширення спектра послуг; здешевлення банківських послуг (за розрахунками експертів відміна бар’єрів у банківському секторі знизить вартість послуг на 21-28 %) і збільшення обсягу залучення ресурсів; запровадження системи страхування банківських ризиків; поширення в країні-реципієнті міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків, що набуває важливого значення в умовах майбутніх об’єднань, поглинання і злиття банків; покращення банківського нагляду і регулювання банківської діяльності, адаптація національного законодавства до правових норм розвинутих країн; зменшення можливості відмивання

“брудних” коштів; надання поштовху розвитку конкуренції та прискорення процесу реформування банківського сектора; створення нових робочих місць, підвищення кваліфікаційного рівня банківських працівників, які будуть працювати за європейськими стандартами надання банківських послуг [6, с.103].

Незважаючи на ряд переваг, активізація іноземного капіталу має й негативні наслідки: іноземні банки можуть бути менш схильними до здійснення кредитної діяльності в країні, коли економічна ситуація в ній різко змінюється, або надавати кредити виключно великим компаніям, що займаються зовнішньо-економічною діяльністю або є партнерами материнських фінансових груп; присутність іноземних банків може послабити позиції недостатньо розвиненої банківської системи країни; іноземні банки можуть проводити лише спекулятивну діяльність, не надаючи повний спектр якісних банківських послуг; існує ризик нав'язування моделі залежного розвитку; іноземні інвестори, що приходять на український банківський ринок, не зацікавлені підвищувати його капіталізацію, а нарощують кредитний портфель на наявній капітальній базі, що може спричинити підвищення рівня ризику здійснення банківських операцій;

посилення структурних деформацій, наявних в економіці України, у зв'язку з підвищенням вразливості до коливань на світових фінансових ринках [7, с. 145].

IV. Висновки. Тенденція збільшення кількості іноземних банків в Україні є закономірним проявом її інтеграції у світовий фінансовий простір. Аналіз показників діяльності банків з іноземним капіталом довів, що на даному етапі вони не чинять значного впливу на функціонування вітчизняної банківської системи. Порівнюючи показники фінансової діяльності банків зі стовідсотковим та національним капіталом, виявлено, що дочірні банки охоплюють вузький сегмент корпоративного кредитування, тому їхній вплив є малопомітним.

Інші наслідки може мати збільшення кількості банків з частковим іноземним капіталом, які виступають серйозними конкурентами вітчизняним банкам на ринку споживчого кредитування. Маючи ряд переваг перед місцевими банками, в майбутньому вони збільшать свій вплив на розвиток банківської системи України, знижуючи відсоткові ставки по кредитах та скорочуючи процентну маржу, що може призвести до банкрутства низько капіталізованих українських банків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горюнов Д. Иностранные банки в Украине // Инвестгазета. – 2004. – № 16. – С. 8-11.
2. Гусев Ю., Перепечаенко Ю. Дикая прибыль // Бизнес. – 2006. – № 25. – С. 52-54.
3. Сербина Н. Запад нам поможет // Корреспондент. – 2007. – № 17. – С. 36-38.
4. Кузнецова А., Другов О., Рисін В. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи // Вісник НБУ. – 2007. – № 1. – С. 24-27.
5. Шелудько Н.М. Іноземний капітал у банківському секторі України: проблеми і наслідки // Фінанси України. – 2006. – № 7. – С. 79-86.
6. Шелудько Н.М. Іноземний капітал у банківському секторі України: тенденції, проблеми, перспективи // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 100-107.
7. Павлюк К.В., Кажан В.А. Діяльність іноземних комерційних банків в Україні: тенденції та проблеми // Фінанси України. – 2007. – № 6. – С. 143-150.